

MAREK MARCZEWSKI

**DIAKONAT STAŁY
W POLSKIEJ POSOBOROWEJ LITERATURZE TEOLOGICZNEJ
BIBLIOGRAFIA /1964-1985/**

Zagadnienie diakonatu stałego od czasu Soboru Watykańskiego II jest stale obecne w polskiej literaturze teologicznej. Najpierw sam problem wznowienia diakonatu, tak kontrowersyjny w czasie obrad soborowych, był jedynie odnotowany krótkimi opracowaniami /I. Ziembickiego/, by z początkiem lat siedemdziesiątych wejść na stałe w krąg polskiej refleksji teologicznej. Oczywiście, tak w przypadku polskim, jak i europejskim, można wskazać na autorów zajmujących się tym tematem szczególnie w swych krajach /np. J. Hornef w RFN, M. Marczewski w Polsce/. Istotny jednak jest sam fakt ukazywania się artykułów na ten temat, fakt "obecności".

Refleksja polska czerpie przede wszystkim z doświadczeń Kościołów krajów języka niemieckiego. To ograniczenie wpływa niewątpliwie niekorzystnie na jej jakość, gdyż obce pozostają dziedziny życia Kościoła we Francji, Włoszech, USA i krajów Ameryki Łacińskiej i Południowej. Pozostaje zatem wiele do zrobienia, gdy idzie o przedstawienie i przyjęcie dorobku naukowego i praktycznego wskazanych Kościołów.

Nie oznacza to jednak, by kraj nasz - mimo oczywistych trudności - pozostawał na uboczu. Bezpośrednie i przyjacielskie kontakty z Międzynarodowym Centrum do spraw Diakonatu Stałego /Internationales Diakonatszentrum, Freiburg i. Br., RFN/ oraz z wiodącymi osobami diakonatu włoskiego i francuskiego pozwalają na podejmowanie aktualnych tematów, i to nie

tylko katolickich.

Naszą informację bibliograficzną zawrzemy w siedmiu punktach. Najpierw zwrócimy uwagę na opracowania informujące w ogóle o diakonacie stałym /1/, by z kolei wskazać na hasła pomieszczone w encyklopediach i słownikach /2/ oraz prace magisterskie i doktorskie, których tematem był diakonat /3/. Ważne miejsce zajmują artykuły, umieszczane zazwyczaj w czasopiśmie naukowych /4/, tłumaczenia /5/ i recenzje /6/. Jako ostatnie zagadnienie wymieniamy diakonat kobiet /7/. W ramach poszczególnych punktów stosować będziemy układ chronologiczny.

1. OPRACOWANIA INFORMACYJNE

Przynależą tu krótkie artykuły sygnalizujące samo zagadnienie, notujące dyskusję soborową czy też posoborową oraz orientujące w publikacjach na temat diakonatu czy aktualnego stanu tej posługi w Kościele rzymskokatolickim:

- /1/ Ziembicki I.: Diakoniat w jakiej formie? "Homo Dei" 33:1964 nr 2 s. 105-106
- /2/ Bardocki A.: Wznowienie instytucji diakonatu. W: tenże. Kościół epoki dialogu. Kraków 1966 s. 158-167
- /3/ Ziembicki I.: I co dalej z diakonatem? "Homo Dei" 35:1966 nr 3 s. 180-182
- /4/ Rađoński M.: Diakoniat szansą Kościoła. "Więź" 16: 1973 nr 3 s. 62-66
- /5/ Marczewski M.: Diakoniat w rozwoju. "Zeszyty Naukowe KUL" 17:1974 z. 4 s. 134-135
- /6/ Marczewski M.: Diakon w Kościele współczesnym. "Tygodnik Powszechny" 32:1978 nr 18
- /7/ Marczewski M.: Diakoniat stały. "Gość Niedzielny" 55:1978 nr 27
- /8/ Górski M. /Marczewski M./: Czasopisma diakonackie. "Novum" 1979 nr 4-5 s. 259-260
- /9/ Górski M. /Marczewski M./: Najważniejsze publikacje na temat diakonatu. Tamże s. 257-259
- /10/ Marczewski M.: Następcy świętego Szczepana. "Myśl Społeczna" 16:1980 nr 13
- /11/ Górski M. M. /Marczewski M./: Diakon w Kościele współczesnym. Tamże
- /12/ Marczewski M.: Co dalej z diakonatem stałym? "Wiadomości Duszpasterskie Podlaskie" 53:1984 nr 2-3 s. 86-98.

2. ARTYKUŁY W ENCYKLOPEDII KATOLICKIEJ I SŁOWNIKACH

Jest to niewątpliwie najbardziej wymowny dorobek. Hasło "diakoniat" zostało w reprezentatywnej dla naszego kraju "Encyklopedii Katolickiej" opracowane wieloaspektowo, a więc niezwykle wyczerpująco:

- /13/ J a n k o w s k i A.: Diakoni. W: Podręczna Encyklopedia Biblijna. T. 1. Poznań 1960 s. 280-281
- /14/ M a r c z e w s k i M., M i s i u r e k J.: Diakon. I. Dzieje. W: Encyklopedia Katolicka. T. 3. Pod red. R. Łukaszyka, L. Bienkowskiego, F. Gryglewicza. Lublin 1979 k. 1242-1244
- /15/ W e g n e r H.: Diakon. Ikonografia. Tamże k. 1244-1245
- /16/ M a r c z e w s k i M.: Diakoniat. I. W Kościele katolickim. Tamże k. 1245-1246
- /17/ P a p r o c k i H.: Diakoniat. II. W Kościele prawosławnym. Tamże k. 1246-1248
- /18/ M a r c z e w s k i M.: Diakoniat. III. W Kościołach protestanckich. Tamże k. 1248-1249
- /19/ Ę y d k a W.: Diakoni. W: Słownik teologiczny. T. 1. Pod red. A. Zuberbiera. T. 1. Katowice 1985 s. 125-126.

3. PRACE MAGISTERSKIE I DOKTORSKIE

W istocie dotychczasowa teologiczna i prawnokanoniczna dyskusja nad diakonatem stałym w Kościele rzymskokatolickim została opracowana w pracach magisterskich i doktorskich pisanych w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim w Lublinie:

- /20/ Z e ń A.: Diakoniat stały w Kościele obrzędu łacińskiego w świetle motu proprio Pawła VI "Sacrum diaconatus ordinem". Lublin 1972 /mps B KUL/
- /21/ M a r c z e w s k i M.: Historia i teologia diakonatu do IV wieku. Lublin 1973 /mps B KUL/
- /22/ Ś l i w i ń s k i T.: Problem wznowienia diakonatu stałego w wotach zgłoszonych na Sobór Watykański II. Lublin 1975 /mps B KUL/
- /23/ M a r c z e w s k i M.: Problem diakonatu stałego w teologii i praktyce posoborowej. /Dysertacja/. Lublin 1979 /mps B KUL/
- /24/ Ś l i w i ń s k i T.: Diakoniat stały w Kościele łacińskim w nauce Soboru Watykańskiego II. Studium kanoniczne.

/Dysertacja/. Lublin 1981 /mps B KUL/

4. ARTYKUŁY

Problematyka prezentowana w tych opracowaniach dotyka prawie każdego z ważnych dla diakonatu stałego zagadnienia. Bez przesady można powiedzieć, że polska myśl teologiczna w nich zawarta podejmuje i towarzyszy wiernie każdemu z ważnych problemów zgłaszanych przez europejskie centra diakonałki:

/25/ K a l i Ń s k i L.: Diakoniat stały w Kościele łacińskim po Soborze Watykańskim II. "Prawo Kanoniczne" 13:1970 z. 3-4 s. 167-182

/26/ B o j a r s k i J. S.: Rola i miejsce diakona w społeczności chrześcijańskiej. "Studia Theologica Versavien-sia" 9:1971 fasc. 1 s. 225-262

/27/ M a r c z e w s k i M.: Motu proprio o odnowie diakonatu w Kościele łacińskim. "Collectanea Theologica" 42:1972 fasc. 4 s. 86-89

/28/ M a r c z e w s k i M.: Diakoniat jako problem eku-
meniczny. "Biuletyn Ekumeniczny" 7:1978 nr 4 s. 25-38

/29/ M a r c z e w s k i M.: Historia diakonatu stałe-
go w Kościele pierwotnym. "Novum" 1979 nr 4-5 s. 48-77

/30/ M a r c z e w s k i M.: Odnowa diakonatu stałego
w Kościele łacińskim. Tamże s. 146-155

/31/ M a r c z e w s k i M.: O posługiwaniu diakona
w Kościołach Chrystusa. "Summarium" 8:1979 s. 31-39

/32/ M a r c z e w s k i M.: Posługa zbawcza Kościoła
a diakonat. "Novum" 1979 nr 4-5 s. 84-105

/33/ M a r c z e w s k i M.: Diakon "sakramentem" Ducha
Świętego. "Summarium" 9:1980 s. 163-170

/34/ M a r c z e w s k i M.: Odnowa diakonatu w Koście-
le rzymskokatolickim. "Roczniki Teologiczno-Kanoniczne" 27:1980
z. 6 s. 83-93

/35/ M a r c z e w s k i M.: Próba integralnego ujęcia
charyzmatu i urzędu diakona. "Summarium" 10:1981 s. 111-124

/36/ M a r c z e w s k i M.: Reaktywowanie diakonatu
stałego a znaki czasu. "Roczniki Teologiczno-Kanoniczne"
28:1981 z. 6 s. 153-165

/37/ B a r t n i k Cz.: Kościół Jezusa Chrystusa. Ka-
towice 1982 s. 227-229; 233

/38/ M a r c z e w s k i " w poszukiwaniu "modelu no-

sługi" diakona stałego. "Roczniki Teologiczno-Kanoniczne" 29:1982 z. 6 s. 91-107

/39/ M a r c z e w s k i M.: Duchowość diakona stałego. "Roczniki Teologiczno-Kanoniczne" 31:1984 z. 6 s. 95-106

5. TŁUMACZENIA

Ten rodzaj publikacji jest niezwykle ważny, gdyż z jednej strony pozwala na bezpośredni kontakt z teologiczną myślą Zachodu, z drugiej - pozwala na przedstawienie naszych własnych przemyśleń. Możemy z satysfakcją stwierdzić, że posiadamy tłumaczenia wybitnych reprezentantów europejskiej myśli diakonackiej, wyjąwszy środowisko włoskie, co notujemy tu z przykrością:

/40/ R e c h o w i c z M.: Das Problem des Diakonates im Hinblick auf die Situation und den Bedarf der Kirche in Polen. W: Diaconia in Christo. Über die Erneuerung des Diakonates. Hrsg. von K. Rahner, H. Vorgrimler. Freiburg-Basel-Wien 1962 s. 435-447

/41/ K r a m e r H.: Nowy typ diakona. W: Nowy obraz Kościoła. Praca zbiorowa pod red. P. Lamberta. Warszawa 1968 s. 110-120

/42/ H o r n e f J.: Diakonat jako święcenie trwałe. "Concilium" /wersja polska/ 1968 nr 1-10. Poznań 1969 s. 461-467

/43/ M a r c z e w s k i M.: Die Erneuerung des Diakonates entspricht den Anforderungen der Kirche. /Thesen/. "Diaconia XP" 13:1978 z. 3 s. 34-35

/44/ B r i d e l C.: Duch wspólnoty i diakonia wg Dz 2, 42 i 4, 32. "Novum" 1979 nr 4-5 s. 36-48

/45/ C o n g a r Y.: Diakonia w duchu Soboru Watykańskiego II. Tamże s. 78-84

/46/ C o s t a E.: O przywrócenie stałego urzędu diakona. Tamże s. 155-169

/47/ G a b u s J.-P.: Diakonia w Biblii. Tamże s. 18-35

/48/ K r a m e r H.: Diakonat stały a odnowa diakonii. Tamże s. 128-145

/49/ P i t o n M.: Teologia urzędów a diakonat. Tamże s. 105-128

/50/ M a r c z e w s k i M.: Il diacono "sacramento" dello Spirito Santo. "Il diaconato in Italia" 1983 nr 50 s. 31-38

6. RECENZJE

Jest to najslabiej reprezentowana forma naukowej publikacji. Spowodowana z pewnością dość rzadkim ukazywaniem się ważnych opracowań w formie książki. Reprezentowana jest tu literatura europejska. Fakt ten poświadcza, anonsowane już powyżej, ograniczenie niezwykle niekorzystne dla przedstawienia integralnego obrazu rozwoju diakonatu stałego w Kościele i w świecie współczesnym:

/51/ Der Diakon. Wiederentdeckung und Erneuerung seines Dienstes. Hrsg. J. G. Plöger, H. J. Weber. 2. Aufl. Freiburg-Basel-Wien 1981. Rec.: Marek Marczewski. "Roczniki Teologiczno-Kanoniczne" 30:1983 z. 6 s. 325-333

/52/ W o l l m a n n G.: Die Ständigen Diakone. Berufswirklichkeit und Selbstverständnis. Mainz 1983. Rec.: Marek Marczewski. "Chrześcijanin w Świecie" 16:1984 nr 10 s. 63-71; /to samo/. "Ateneum Kapłańskie" 76:1984 t. 102 z. 2 s. 341-345

7. DIAKONAT KOBIET

Zagadnienie to niezwykle ważne i aktualne nie znalazło dotychczas odpowiadającego mu miejsca w polskiej literaturze teologicznej. Chciałbym jednak zwrócić uwagę na wieloaspektowe ujęcie hasła "diakonisa" w Encyklopedii Katolickiej oraz podstawowy artykuł ks. A. L. Szafrąńskiego:

/53/ D u c h n i e w s k i J.: Diakonise. W: Encyklopedia Katolicka. T. 3. Pod red. R. Łukaszyka, L. Bieńkowskiego, F. Gryglewicza. Lublin 1979 k. 1253-1254

/54/ G r o s s J.: Diakonisa. II. W Kościele ewangelickim. Tamże ks. 1252-1253

/55/ M a r c z e w s k i M.: Diakonisa. I. W Kościele katolickim. Tamże k. 1251-1252

/56/ S z a f r a ń s k i A. L.: Diakonisa. "Novum" 1979 nr 4-5 s. 170-206

ZAKOŃCZENIE

Ogólna refleksja nad przedstawioną bibliografią, dotychczasowymi działaniami naukowymi i quassidiakonackimi pozwala na przedstawienie następujących wniosków, mających charakter postulatowy, a mianowicie:

1. Polska jest jednym z niewielu krajów, w którym wprowadzono jako przedmiot studiów teologicznych teologię diakona-

tu i diakonię. Wykłady te prowadzone są w jednym - jak nam wiadomo - ośrodku naukowym, w Punkcie Konsultacyjnym Wydziału Teologicznego ATK w Suwałkach.

Fakt ten posiada znaczenie ważne, a to z racji podkreślenia w całokształcie studium teologicznego diakonalnego znaczenia Kościoła, jego urzeczywistniania się jako wspólnoty służebnej. Prócz tego - bez wątplenia - fakt ten winien zwrócić uwagę innych wykładowców poszczególnych dyscyplin teologicznych na diakonalną reorientację lub interpretację wykładu teologii.

2. Kilkuletnie wykłady oraz zainteresowanie problematyką diakonatu stałego ze strony świeckich przyczyniły się do powstania grupy studyjnej /kręgu diakonackiego/ złożonej z osób, które pragną w przyszłości poświęcić się posłudze diakona stałego w Kościele polskim.

3. Te dwa powyższe fakty okazują się w naszym przekonaniu owocem prowadzonej w naszym kraju informacji o diakonacie stałym i obecności tego zagadnienia tak w popularnej, jak i naukowej literaturze religijnej i teologicznej. Z tego też wpływa konieczność opracowania podręcznika lub pracy zbiorowej poświęconej diakonatowi w ogóle, a także diakonatowi stałemu w poszczególnych rozdziałach.

4. Już w chwili obecnej rysuje się nagląca potrzeba utworzenia ogólnopolskiego lub międzydiecezjalnego centrum studiów nad diakonatem stałym, które w przyszłości mogłoby przemienić się w naukowe i formacyjne centrum kształcące przyszłych diakonów stałych lub koordynujące ruch diakonacki w Polsce.

5. Dalecy jesteśmy przekonaniu, że wprowadzenie diakonatu stałego wywoła w naszym kraju nieporozumienia. Realizacja soborowych postanowień, mimo zatracenia swego permanentnego waloru: *ecclesia semper reformanda*, i ich pełne zrozumienie przyjęcie ze strony odpowiednio usposobionych świeckich, i świeckich przede wszystkim, zdaje się zawierać w sobie obietnicę dojrzałego przyjęcia tego urzędu i posługi. Obawa związana ze spadkiem powołań kapłańskich nie powinna tym bardziej stać na przeszkodzie.

6. Wprowadzenie posługi diakona stałego okaże się dla Kościoła naszego kraju znakiem łaski. Niewątpliwie przyczy-

ni się do polaryzacji postaw, ale w ostatecznym wyniku doprowadzi do wykształcenia służebnego obrazu Kościoła w Polsce.